

เครื่องทองน้อย

ความหมายของเครื่องทองน้อย

เครื่องทองน้อย คือ เครื่องสักการะขนาดเล็กของไทยตั้งแต่สมัยดั้งเดิม ซึ่งแต่ก่อนมีเพียงพระมหากษัตริย์เท่านั้น ที่จะทรงใช้เครื่องทองน้อยเป็นเครื่องราชสักการะพระบรมศพ พระบรมอัฐิ พระบรมราชานุสาวรีย์ และอื่น ๆ

ส่วนประกอบของเครื่องทองน้อย

เครื่องทองน้อยประกอบด้วยวัสดุและอุปกรณ์ ดังนี้

๑. พานพุ่มดอกไม้ขนาดเล็ก ๓ พานพุ่ม (จะเป็นพุ่มดอกไม้สดหรือพุ่มดอกไม้ที่ทำจากผ้าตาด)
๒. เชิงรูป ๑ เชิง
๓. เชิงเทียน ๑ เชิง
๔. พานรองเครื่องทองน้อยสามารถใช้ได้ทั้งพานทอง พานมุก และพานแก้ว

ลักษณะเครื่องทองน้อยที่ใช้ผ้าตาดทำเป็นพุ่มดอกไม้

เครื่องทองน้อย (สำหรับบุคคลทั่วไป)

เครื่องทองน้อย (สำหรับพระสงฆ์)

ลักษณะเครื่องทองน้อยที่ใช้ดอกบานไม่รู้โรยทำเป็นพุ่มดอกไม้สด

เครื่องทองน้อยแก้ว (นิยมใช้กับพระสงฆ์)

เครื่องทองน้อยทองเหลือง

วิธีทำเครื่องทองน้อย

วางพานพุ่มดอกไม้ทั้ง ๓ พานพุ่มให้อยู่ด้านนอกของพานรอง จากนั้นนำเชิงรูปที่ปักรูปไม้ระก้ามาวางไว้ด้านในถัดจากพานพุ่มดอกไม้ และตั้งให้อยู่ทางด้านซ้ายมือ ส่วนเชิงเทียนที่ปักเทียนเอาไว้แล้วให้นำมาวางไว้ด้านในถัดจากพานพุ่มดอกไม้ และตั้งให้อยู่ทางด้านขวามือของผู้จัด

งานที่ตั้งเครื่องทองน้อย

ปัจจุบันเครื่องทองน้อยเป็นเครื่องบูชาใช้สำหรับการสักการบูชาพระมหากษัตริย์ พระบรมวงศานุวงศ์ พระสงฆ์ และสามัญชนทั่วไป อีกทั้งยังถูกนำมาใช้ในโอกาสต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นงานพระราชพิธี งานพระราชกุศล งานรัฐพิธีและงานด้านศาสนา อย่างเช่น

๑. การทรงธรรมของพระมหากษัตริย์
๒. การบูชาพระบรมสารีริกธาตุ
๓. การสักการะพระบรมศพ พระบรมอัฐิ หรือพระบรมบูรพมหากษัตริย์
๔. การบูชาพระธรรมในพิธีแสดงพระธรรมเทศนา
๕. การเคารพศพ อัฐิ หรือรูปของผู้ที่ล่วงลับไปแล้ว
๖. การตั้งให้ศพบูชาพระธรรม
๗. ใช้จัดขบวนแห่ศพเวียนเมรุ

การบูชาพระธรรมในพิธีแสดงพระธรรมเทศนา

การบูชาพระธรรมในพิธีแสดงพระธรรมเทศนา ซึ่งพิธีแสดงพระธรรมเทศนาจะมีทั้งงานมงคลและงานอวมงคล โดยมีรายละเอียดเกี่ยวกับการตั้งและการจุดเครื่องทองน้อย ดังนี้

๑. พิธีแสดงพระธรรมเทศนางานมงคล มีวิธีการตั้งและการจุดเครื่องทองน้อย ดังนี้

๑.๑ วิธีการตั้งเครื่องทองน้อยให้ตั้งโต๊ะเล็ก ๑ ตัว ด้านหน้าที่ประธานพิธีนั่ง วางเครื่องทองน้อยบนโต๊ะนั้นตรงกลาง ด้านขวาวางเทียนสองธรรม ด้านซ้ายวางที่กรวดน้ำ

- ๑.๒ วิธีการจุดเครื่องทองน้อย แยกออกได้เป็น ๒ กรณี ดังนี้

กรณีที่ ๑ ประธานพิธีเป็นพระสงฆ์ ศาสนพิธีกรพึงถวายเทียนชนวนจุดเทียนสองธรรมอย่างเดียว รับศีลจบแล้ว เข้าไปถวายเทียนชนวนจุดเครื่องทองน้อยบูชาธรรม

กรณีที่ ๒ ประธานพิธีเป็นฆราวาส จุดเทียนสองธรรมและเครื่องทองน้อยคราวเดียวกันแล้วจึงรับศีล

๒. พิธีแสดงพระธรรมเทศนางานอวมงคล มีวิธีการตั้งและการจุดเครื่องทองน้อย ดังนี้

๒.๑ วิธีการตั้งเครื่องทองน้อยให้ตั้งโต๊ะเล็ก ๑ ตัว ด้านหน้าที่ประธานพิธีนั่ง วางเครื่องทองน้อยบนโต๊ะนั้นตรงกลาง แต่จะมีการตั้งเครื่องทองน้อยที่ด้านหน้าศพ อัฐิ ภาพเหมือน ป้ายชื่อ ป้ายอุทิศ ในงานใหญ่ๆ จะตั้งเครื่องทองน้อย ๒ ชุด คือ

ชุดที่หนึ่ง สำหรับบูชาศพ ตั้งหันดอกไม้เข้าหาศพ วิธีการตั้งโต๊ะใช้โต๊ะชุดละตัวสูงต่ำลดหลั่นกันลงมาโดยให้โต๊ะตัวต่ำตั้งด้านนอก

ชุดที่สอง สำหรับศพบูชาธรรม ตั้งหันรูปเทียนเข้าหาศพ วิธีการตั้งโต๊ะใช้โต๊ะชุดละตัวสูงต่ำลดหลั่นกันลงมาโดยโต๊ะตัวสูงตั้งด้านในใกล้หีบศพ

การตั้งเครื่องทองน้อย

หลักในการตั้งเครื่องทองน้อย เพื่อให้ง่ายต่อการจำเกี่ยวกับการหันเครื่องทองน้อยไปทางใดว่า “จะบูชาใครให้หันดอกไม้ไปทางนั้น ถ้าหันพุ่มดอกไม้ออกมาด้านนอก เป็นการให้ศพบูชาธรรม แต่ถ้าหันพุ่มดอกไม้เข้าหาศพบ เป็นการให้ผู้ที่เข้าร่วมพิธีสักการะศพบ” สำหรับการปักธูปไม้ระกำกับเทียนที่เครื่องทองน้อยให้จำว่า “ให้ปักธูปซ้าย เทียนขวาของผู้ที่จะจุดบูชา” และให้จุดธูปก่อนจุดเทียน

๒.๒ วิธีการจุดเครื่องทองน้อย ขึ้นอยู่กับประธานพิธีและศพบผู้ล่องลับว่าเป็นพระสงฆ์หรือเป็นฆราวาสและจุดเพื่อการอะไร ซึ่งแยกออกได้เป็น ๔ กรณี ดังนี้

กรณีที่ ๑ ประธานพิธีเป็นพระสงฆ์ ผู้ล่องลับเป็นพระสงฆ์ ศาสนพิธีกรเชิญเทียนชนวนถวายจุดเทียนส่องธรรม และจุดเครื่องทองน้อยบูชาศพบ รับศีลจบแล้ว จึงจุดเครื่องทองน้อยบูชาธรรมทั้งที่ด้านหน้าประธานพิธีและด้านหน้าหีบศพบแล้วจึงเริ่มอาราธนาธรรมต่อไป

กรณีที่ ๒ ประธานพิธีเป็นพระสงฆ์ ผู้ล่องลับเป็นฆราวาส ให้จุดเทียนส่องธรรม จุดเครื่องทองน้อยที่หน้าศพบทั้ง ๒ ชุด รับศีลจบแล้วจึงจุดเครื่องทองน้อยที่หน้าประธานพิธี

กรณีที่ ๓ ประธานพิธีเป็นฆราวาส ผู้ล่องลับเป็นพระสงฆ์ ให้จุดเทียนส่องธรรม จุดเครื่องทองน้อยที่หน้าประธานพิธี จุดเครื่องทองน้อยบูชาศพบ รับศีลจบแล้ว จึงจุดเครื่องทองน้อยบูชาธรรมที่หน้าหีบศพบ

กรณีที่ ๔ ประธานพิธีเป็นฆราวาส ผู้ล่องลับเป็นฆราวาส ให้จุดเทียนส่องธรรม จุดเครื่องทองน้อยทุกชุดในคราวเดียวกัน แล้วจึงรับศีล

นอกจากนี้ยังมีแนวปฏิบัติสำหรับประธานพิธีหรือผู้ที่เกี่ยวข้องในการจุดเครื่องทองน้อยสำหรับศพบบูชาธรรมและบูชาศพบ ดังนี้

๑. การจุดเครื่องทองน้อยสำหรับศพบบูชาธรรม ต้องมีผู้จุดแทนกรณีประธานพิธีมียศหรือฐานันดรต่ำกว่าศพบให้เชิญประธานพิธีจุด กรณีมียศหรือฐานันดรสูงกว่า ควรเชิญผู้อื่นจุดแทน แต่หากประธานจะจุดเองก็ไม่เป็นข้อห้าม

๒. การจุดเครื่องทองน้อยบูชาศพบ ควรเชิญผู้ที่มีศักดิ์ต่ำกว่าผู้ที่ล่องลับหรือผู้ที่เป็นญาติหรือผู้ที่เคารพนับถือเป็นผู้จุดบูชาจะเหมาะสม กรณีโยมบิดา มารดาหรือบุคคลอื่นที่เป็นฆราวาสล่องลับไป พระสงฆ์จะจุดเครื่องทองน้อยที่ตั้งบูชาศพบก็ได้ แต่เมื่อจุดแล้วไม่ต้องทำความเคารพเพียงแต่ยืนสงบนิ่งสำรวมถือเป็นการจุดเพื่อแสดงให้ผู้ล่องลับได้ทราบว่า จะบำเพ็ญกุศลอุทิศไปให้

การใช้เครื่องทองน้อยในการจัดขบวนแห่ศพบเวียนเมรุ

การนำศพบเวียนเมรุ ถ้ากรณีศพบในพระราชานุเคราะห์ พระนำศพบ หีบหรือโกศศพบ การเชิญเครื่องทองน้อย (หันพุ่มไปทางหีบศพบหรือโกศศพบ หันเชิงรูปเทียนมาทางผู้เชิญเครื่องทองน้อย) ถัดจากเครื่องทองน้อยจะเป็นเครื่องราชอิสริยาภรณ์ เครื่องยศ ของผู้วายชนม์ ญาติ หรือผู้มาร่วมพิธี